

Волинський національний університет ім. Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

Юрій Борейко

ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

Методичні рекомендації до освітнього компонента

Луцьк – 2025

УДК 101/141:001.8(072)

Б 82

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 5 від 15.01.2025 р.)*

Рецензент:

Москвич О. Д. – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Борейко Юрій

Б 82 Філософія та методологія науки: методичні рекомендації до освітнього компонента / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет історії, політології та національної безпеки, кафедра політології та публічного управління. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2025. 47 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до силабуса нормативного освітнього компонента «Філософія та методологія науки». Подано опис структури освітнього компонента, тематичний план змістових модулів, теми семінарських занять, завдання для самостійної роботи, тестові завдання, питання для підготовки до екзамену, методи контролю, перевірки та оцінювання знань, список джерел.

Рекомендовано здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної та вечірньої форм навчання.

УДК 101/141:001.8(072)

© Борейко Ю. Г., 2025

© Волинський національний університету імені Лесі Українки, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Структура освітнього компонента.....	5
Тематичний план змістових модулів.....	7
Плани практичних занять.....	11
Завдання для модульної контрольної роботи.....	14
Тестові завдання до змістових модулів.....	19
Перелік питань для підготовки до екзамену.....	38
Політика оцінювання знань здобувачів освіти.....	41
Рекомендована література та інтернет-ресурси.....	45

ВСТУП

Методичні рекомендації освітнього компонента «Філософія та методологія науки» складені згідно освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Структура освітнього компонента передбачає два змістових модулі: 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства; 2. Методологічна складова науки. Темі лекційних і семінарських занять подані з переліком форм поточного контролю – усне опитування, дискусія, виконання практичних завдань.

Вивчення нормативного освітнього компонента «Філософія та методологія науки», що розрахований на здобувачів денної та вечірньої форм навчання, відбувається впродовж двох семестрів.

Предмет освітнього компонента полягає в осягненні теоретико-методологічних засад науки та наукової діяльності. Результатом засвоєння навчального матеріалу є осмислення сутності людської пізнавальної діяльності, розуміння особливостей рівнів та форм наукового пізнання, ключових концептів і методологічних засад філософського пізнання на основі дотримання фундаментальних принципів наукового дослідження.

Вивчення освітнього компонента «Філософія та методологія науки» ґрунтується на засвоєному матеріалі освітнього компонента «Методологія та організація наукових досліджень в галузі», що вивчається на другому (магістерському) рівні вищої освіти. З урахуванням теоретичних та практичних настанов «Філософії та методології науки» опановується низка нормативних та професійних освітніх компонентів, зокрема «Педагогічні основи професійно-комунікативної компетентності», «Педагогічна практика» тощо.

Метою освітнього компонента є засвоєння основних положень філософських вчень та теоретико-методологічних підходів, які детермінують сучасний стан, структуру та перспективи подальшого розвитку науки, формують навички вільного оперуванням категоріально-понятійним апаратом і вміння, пов'язані з використанням принципів науково-пізнавальної діяльності.

Завдання освітнього компонента ґрунтуються на необхідності обґрунтування необхідності посилення значення наукового знання в умовах викликів, пов'язаних із складними цивілізаційними і соціальними процесами сучасного суспільства; характеристиці як соціально-історичного феномена; вивченні соціально-організаційних, морально-етичних та персонально-екзистенційних аспектів функціонування науки і наукової діяльності; з'ясуванні сутнісних рин методів наукового пізнання; аналізі провідних методологічних програм розвитку сучасної науки; визначенні проблем, що стосуються критеріїв якісної оцінки наукового знання, а також норм, еталонів та ідеалів науки.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Змістові модулі і теми	Всього	Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота	Форма контролю/бал
Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства						
Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення і проблемне поле	18	4	2	1	7	УО (10), ДС (5), ПЗ (5)/20
Тема 2. Наука як предмет філософського осмислення	18	4	2	1	8	УО (10), ДС (5), ПЗ (5)/20
Тема 3. Історичні типи наукової раціональності	20	6	2	1	7	УО (10), ДС (5), ПЗ (5)/20
Тема 4. Соціально-організаційні, моральні та особистісно-екзистенційні аспекти наукової діяльності	18	6	2	1	7	УО (10), ДС (5), ПЗ (5)/20
Тема 5. Наука в інформаційному суспільстві	18	4	2	1	8	УО (10), ДС (5), ПЗ (5)/20
За змістовим модулем 1	92	24	10	5	37	100
Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки						
Тема 6. Методологія наукового пізнання	18	4	2	1	7	УО (4), ДС (2), ПЗ (2)/8
Тема 7. Підходи та принципи загальнонаукової методології	18	4	2	1	8	УО (4), ДС (2), ПЗ (2)/8

Тема 8. Методологічні програми сучасності	20	6	2	1	7	УО (4), ДС (2), ПЗ (2)/8
Тема 9. Методи наукового пізнання на різних рівнях науки	16	4	2	1	7	УО (4), ДС (2), ПЗ (2)/8
Тема 10. Якісна оцінка наукового знання: критерії, еталони, ідеали науки	16	4	2	1	8	УО (4), ДС (2), ПЗ (2)/8
За змістовим модулем 2	88	22	10	5	37	40
Модульна контрольна робота						МКР/60
Всього годин/балів	150	46	20	10	74	100

*Форми поточного контролю: усне опитування (УО), дискусія (Д), практичні завдання (ПЗ)

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства

Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення і проблемне поле

Наука як сфера духовної діяльності. Місце науки в сучасній цивілізації. Філософія науки як галузь філософського знання. Предмет курсу «Філософія та методологія науки». Проблеми філософії науки в ХХІ ст. Наукове і філософське знання. Наука як процес пізнання. Характеристики наукового пізнання. Значення мови в науковому пізнанні. Суб'єкт і об'єкт у науковому пізнанні.

Завдання для самостійної роботи:

Наука і знання про науку.
Наукове знання як система.
Підходи до проблематики філософії науки.

Тема 2. Наука як предмет філософського осмислення

Поняття науки як багатовимірної системи. Наука як система знань. Наука як соціальний інститут суспільства. Наука як цивілізаційний та культурний феномен. Особливості наукового знання. Наукове і повсякденне знання. Знання наукові, ненаукові та антинаукові. Критерії науковості та ознаки науки. Функції наукового знання: описування, пояснення, розуміння, передбачення. Проблема класифікації наук. Класифікація наук за Аристотелем. Ф. Беконом, О. Контом.

Завдання для самостійної роботи:

Проблема визначення науки.
Наука як дослідження.
Пізнання і дослідження.

Тема 3. Історичні типи наукової раціональності

Переднаука у давніх суспільствах. Проблема часу і місця зародження науки. Наука в добу Середньовіччя. Виникнення університетів як організаційної форми розвитку раціонального мислення. Спільні характеристики античних систем наукового знання. Системи наукового знання середньовіччя. Основні наукові революції в історії людства та їх особливості. Глобальні наукові

революції. Історичні типи науки. Передумови розвитку науки. Раціональність класичної науки. Некласичний тип раціональності. Постнекласичне розуміння раціональності. Нелінійна наукова картина світу.

Завдання для самостійної роботи:

Різновиди форм раціональності.

Критика раціональності доби модерну.

Криза сучасної наукової раціональності.

Тема 4. Соціально-організаційні, моральні та особистісно-екзистенційні аспекти наукової діяльності

Організаційні та соціальні аспекти існування сучасної науки. Наука в сучасному світі. Основи та принципи етики науковця. Етос науки. Інституційні імперативи етосу науки за Р. Мертоном. Принципи універсалізму, колективізму, безкорисливості, організованого скептицизму. Особистість вченого в науці. Поняття наукової школи. Творчі і ділові якості дослідника та їхні основні характеристики. Проблема плагіату, компіляції і наукового шахрайства. Персональні інтереси і соціальна відповідальність дослідника.

Завдання для самостійної роботи:

Інформаційна культура вченого.

Соціальний вимір персонального комп'ютера.

Етична проблема співавторства в науці.

Тема 5. Наука в інформаційному суспільстві

Наука в сучасному суспільстві. Науково-тезнічна революція. Економічні та соціально-політичні фактори розвитку науки. Комп'ютеризація бібліотек, перехід на електронні носії інформації, нові пошукові системи. Особливості розвитку науки в інформаційному суспільстві. Наука і влада в сучасному світі. Державне фінансування досліджень. Філософія постнекласичної науки як практична філософія. Людиновимірний характер постнекласичної науки.

Завдання для самостійної роботи:

Наука і життєвий світ людини.

Технізація повсякденності.

Наука й освіта сьогодення.

Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки

Тема 6. Методологія наукового пізнання

Метод і методологія. Методика і техніка наукового дослідження. Рівні методології науки. Багатоманітність методів наукового дослідження. Загальнофілософські методи. Дисциплінарні методи. Міждисциплінарні методи. Методи емпіричних досліджень. Методи в теоретичному пізнанні. Характеристика загальнонаукових методів та прийомів. Особливості методів та методологій дослідження живого. Методи сучасних соціальних і психологічних досліджень.

Завдання для самостійної роботи:

Філософія в науковому пізнанні.

Нормативна природа методологічного принципу.

Філософія і спеціальні науки.

Тема 7. Підходи та принципи загальнонаукової методології

Методи та принципи історичного підходу. Порівняльно-історичний метод. Термінологічний підхід. Системний підхід загальнонаукової методології. Методологічні принципи наукового дослідження. Структурно-функціональний підхід. Системно-діяльнісний підхід. Синергетичний підхід. Інформаційний підхід. Аксіологічний підхід.

Завдання для самостійної роботи:

Визначення обсягу і змісту поняття.

Системно-діяльнісний підхід.

Культурологічний підхід.

Тема 8. Методологічні програми сучасності

Індуктивна і дедуктивна моделі наукового пізнання. Методологічні підходи індуктивізму і конвенціоналізму. Сучасна критика індуктивного і дедуктивного методів. Позитивістська парадигма філософії і методології науки. Теоретичні засади першого позитивізму. Філософія О. Конта. Основні ідеї другого позитивізму. Е. Мах. І Р. Авенаріус як теоретики емпіріокритицизму. Неопозитивістське трактування філософії науки. Логічний аналіз мови науки Л.

Вітгенштейна. Постпозитивістське розуміння філософії науки. Фальсифікаціонізм як модель наукового пізнання. Методологія К. Поппера. Концепція розвитку знань Т. Куна. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Еволюційна модель С. Тулміна.

Завдання для самостійної роботи:

Ідеї представників Віденського гуртка.
Критичний раціоналізм К. Поппера.
Філософія науки М. Полані.

Тема 9. Методи наукового пізнання на різних рівнях науки

Особливості емпіричного і теоретичного рівнів наукового дослідження. Евристичний потенціал загальнологічних методів пізнання. Методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, узагальнення. Специфіка методів в емпіричному дослідженні. Аналогія. Моделювання. Спостереження та його різновиди. Опис. Порівняння. Експеримент. Особливості методів у теоретичному дослідженні. Методи ідеалізації і формалізації. Науковий факт і наукова теорія. Науковий і буденний факти. Проблема, ідея, концепція, гіпотеза.

Завдання для самостійної роботи:

Основні види пізнання.
Мова науки.
Форми наукового пізнання.

Тема 10. Якісна оцінка наукового знання: критерії, еталони, ідеали науки

Ознаки (критерії) наукового знання. Істина як цінність та ідеал пізнання. Концепції істини: класична(кореспондентна), когерентна, прагматична, конвенціоналістська. Види (форми) істини. Наукова і буденні істини. Абсолютна і відносна істина. Релятивізм і догматизм. Ідеали і норми наукового дослідження. Помилка як теоретико-пізнавальне явище.

Завдання для самостійної роботи:

Істина і знання.
Співвідношення істини і цінностей.
Наукова істина і сприйняття на віру.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства

Тема 1. Філософія науки галузь філософського знання

1. Філософія і наука.
2. Наукове пізнання як предмет філософії науки.
3. Умови та причини виникнення філософії науки.
4. Основні історичні етапи еволюції філософії науки.
5. Філософія науки як напрям у сучасній філософії.

Тема 2. Багатовимірний характер феномена науки

1. Сутність і проблемне поле науки.
2. Наука як система знань.
3. Наука як дослідницька діяльність.
4. Наука як соціальний інститут.
5. Наука як культурний феномен.

Тема 3. Філософські проблеми наукової раціональності

1. Передумови, структура та детермінанти розвитку раціональності.
2. Характеристика класичного типу раціональності.
3. Некласичний тип раціональності.
4. Ідеал постнекласичного типу раціональності.
5. Сучасні проблеми розуміння наукової раціональності.

Тема 4. Етичні проблеми науки та діяльності вченого

1. Етичні норми наукової діяльності.
2. Наукова доброчесність дослідника.
3. Особистий інтерес і корпоративні вимоги.
4. Наукова школа як форма організації дослідницької діяльності.
5. Проблема авторства і співавторства.

Тема 5. Науково-технічна революція і сучасна наука

1. Сутність та часові межі науково-технічної революції.
2. Основні напрями науково-технічної революції.
3. Технологічний етап науково-технічної революції.

4. Комп'ютерна революція та інформатизація суспільства
5. Соціальні наслідки науково-технічної революції.

Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки

Тема 6. Методи і принципи наукового дослідження

1. Рецепт, припис, процедура.
2. Співвідношення методу і методології.
3. Характеристика типології методів наукового пізнання.
4. Особливості загальнонаукових методів та прийомів дослідження.
5. Нормативна природа методологічних принципів.

Тема 7. Підходи та принципи загальнонаукової методології

1. Методологічний зміст системного підходу.
2. Структурно-функціональний підхід у методології.
3. Сутність та особливості синергетичного підходу.
4. Евристичний потенціал інформаційного підходу.
5. Ціннісний підхід як стратегія наукових досліджень.

Тема 8. Основні методологічні програми сучасності

1. Методологія фальсифікаціонізму К. Поппера як модель наукового пізнання.
2. Концепція розвитку знань Т. Куна.
3. Еволюційна модель С. Тулміна.
4. Модель зростання знань І. Лакатоса.
5. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.

Тема 9. Методологія і форми наукового дослідження

1. Науковий факт. Суперечки щодо розуміння та визначення.
2. Проблема. Типологія і визначення наукових проблем.
3. Гіпотеза. Вимоги до наукових гіпотез.
4. Теорія, концепція. Основні методи побудови наукових теорій.
5. Парадигма. Зміна парадигм в історії науки.

Тема 10. Проблема якісної оцінки наукового знання

1. Науковість знання: критерії й еталони.
2. Пізнавальний потенціал ідеалів і норм наукового дослідження

3. Значення істини в науковому пізнанні.
4. Ціннісний характер наукової істини.
5. Поняття істини й істинності в науковому знанні.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Орієнтовні варіанти модульної контрольної роботи

Варіант 1

1. Обґрунтуйте сутність наукової методології як прикладної теорії пізнання.
2. Розкрийте значення опису в емпіричному дослідженні.

Варіант 2

1. Охарактеризуйте сутність методології індуктивізму.
2. Обґрунтуйте значення порівняння в емпіричному дослідженні.

Варіант 3

1. Охарактеризуйте основні засади методології фальсифікаціонізму.
2. Обґрунтуйте значення вимірювання в емпіричному дослідженні.

Варіант 4

1. Охарактеризуйте основні принципи методології історизму.
2. Розкрийте значення спостереження в емпіричному дослідженні.

Варіант 5

1. Розкрийте основні положення методології конвенціоналізму.
2. Обґрунтуйте значення експерименту в емпіричному дослідженні.

Варіант 6

1. Розкрийте зміст методологічних настанов герменевтики.
2. Обґрунтуйте значення аналізу в емпіричному дослідженні.

Варіант 7

1. Охарактеризуйте основні принципи методології постпозитивізму.
2. Розкрийте значення індукції в емпіричному дослідженні.

Варіант 8

1. Охарактеризуйте зміст методології прагматизму.
2. Розкрийте значення факту в емпіричному дослідженні.

Варіант 9

1. Охарактеризуйте методологічний потенціал феноменології.
2. Обґрунтуйте роль проблеми в теоретичному дослідженні.

Варіант 10

1. Охарактеризуйте зміст критичного раціоналізму К. Поппера.
2. Обґрунтуйте роль гіпотези в теоретичному дослідженні.

Варіант 11

1. Розкрийте зміст принципу зростання наукового знання за К. Поппером.
2. Обґрунтуйте роль теорії в теоретичному дослідженні.

Варіант 12

1. Визначте роль методології К. Поппера у дослідженні суспільства.
2. Обґрунтуйте роль закону в теоретичному дослідженні.

Варіант 13

1. Розкрийте погляди Т. Куна на традиції та новації в науці.
2. Охарактеризуйте основні типи проблемних ситуацій в науці.

Варіант 14

1. Поясніть сутність кумулятивності в розвитку науки.
2. Охарактеризуйте основні компоненти наукової теорії.

Варіант 15

1. Розкрийте сутність і значення парадигми у концепції Т. Куна.
2. Поясніть використання емпіричних методів у своєму дослідженні.

Варіант 16

1. Охарактеризуйте методологічні принципи С. Тулміна.
2. Поясніть використання теоретичних методів у своєму дослідженні.

Варіант 17

1. Розкрийте природу наукових революцій у концепції С. Тулміна.
2. Поясніть використання загальнологічних методів у своєму дослідженні.

Варіант 18

1. Охарактеризуйте еволюційну модель розвитку науки С. Тулміна.
2. Поясніть використання спеціальних методів у своєму дослідженні.

Варіант 19

1. Розкрийте сутність науково-дослідницької програми І. Лакатоса.
2. Обґрунтуйте системний підхід у своєму науковому дослідженні.

Варіант 20

1. Поясніть зміст концепції зростання знання за І. Лакатосом.
2. Розкрийте роль інтуїції у науковому пізнанні.

Варіант 21

1. Охарактеризуйте засади методологічного плюралізму П. Фейєрабенда.
2. Розкрийте методологічний зміст принципу верифікації.

Варіант 22

1. Визначте спільне та відмінне у науках про природу і суспільство.
2. Охарактеризуйте потенціал синергетичного мислення у пізнанні.

Варіант 23

1. Доведіть роль філософської методології у суспільно-гуманітарному знанні.
2. Розкрийте зміст концепції «трьох світів» К.Поппера.

Варіант 24

1. Розкрийте зміст філософсько-методологічних настанов природничих наук.
2. Поясніть сутність проблеми демаркації наукових знань

Варіант 25

1. Поясніть значення теорії самоорганізації у суспільно-гуманітарних науках.
2. Розкрийте зміст принципу фальсифікації К. Поппера.

Варіант 26

1. Охарактеризуйте стилі наукового мислення.
2. Поясніть значення норми у науковому дослідженні.

Варіант 27

1. Розкрийте взаємозв'язок емпіричного і теоретичного рівнів дослідження.
2. Охарактеризуйте сутність розсудку як рівня мислення.

Варіант 28

1. Обґрунтуйте нормативну природу методологічних принципів.
2. Охарактеризуйте сутність розуму як рівня мислення.

Варіант 29

1. Розкрийте роль загальнонаукових методологічних принципів дослідження.
2. Обґрунтуйте потенціал поняття як форми мислення.

Варіант 30

1. Охарактеризуйте релятивний характер норм пізнання за М. Полані.
2. Обґрунтуйте потенціал судження як форми мислення.

Варіант 31

1. Розкрийте особливості проблеми мови у сучасній науці.
2. Обґрунтуйте потенціал умовиводу як форми мислення.

Варіант 32

1. Поясніть роль емпіричне пізнання у сучасних дослідженнях.
2. Охарактеризуйте співвідношення істини і знання.

Варіант 33

1. Розкрийте сутність наукового факту та проблеми його осмислення.
2. Обґрунтуйте співвідношення істини і цінностей.

Варіант 34

1. Охарактеризуйте співвідношення методу, методології та методики.
2. Визначте роль термінологічного підходу у науковому дослідженні.

Варіант 35

1. Поясніть сутність системно-діяльнісного підходу у науковій методології.
2. Охарактеризуйте співвідношення істини і віри.

Варіант 36

1. Доведіть значення культурологічного підходу у дослідницькій діяльності.
2. Обґрунтуйте методологічний потенціал концепції розвитку знань Т. Куна.

Варіант 37

1. Розкрийте зміст концепції методологічного анархізму П. Фейєрабенда.
2. Поясніть зміст ідеалів та норм наукового пізнання.

Варіант 38

1. Охарактеризуйте співвідношення суб'єкта й об'єкта наукового пізнання.
2. Обґрунтуйте переваги еволюційної моделі С. Тулміна.

Варіант 39

1. Поясніть роль аксіологічного (ціннісного) підходу у науковому дослідженні.
2. Доведіть важливу функцію мови науки у науковій комунікації.

Варіант 40

1. Розкрийте зміст методів сучасних соціальних досліджень.
2. Охарактеризуйте співвідношення абсолютної і відносної істини.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства

1. Як окрема дисципліна філософія науки сформувалася в:

- а) XVII ст.;
- б) XVIII ст.;
- в) XIX ст.;
- г) XX ст.

2. Мову науки вважали предметом філософії в:

- а) позитивізм;
- б) неопозитивізм;
- в) постпозитивізм;
- г) махізм.

3. У філософії науки осягаються питання:

- а) походження світу;
- б) ключові проблеми науки та теорії наукового знання;
- в) закони виникнення та розвитку світу;
- г) еволюції макро- та мікросвіту.

4. Головна функція науки полягає в:

- а) формуванні світогляду;
- б) продукування науково-теоретичного знання;
- в) розвитку культури;
- г) створенні нових технологій.

5. В етиці науки розглядаються такі проблеми:

- а) адекватний характер наукового знання стосовно світу;
- б) співпраця наукових установ;
- в) професійна і соціальна відповідальність вченого;
- г) принципи функціонування наукових спільнот.

6. Принцип релятивізму у філософії науки передбачає:

- а) умовний та ситуативний характер наукового знання, відмову від дефініцій;

- б) стійку і стабільну природу наукового знання;
- в) прагнення до абсолютної істини;
- г) відмову від значущості та цінності наукових досліджень.

7. Ідею про науку як форму суспільної свідомості запропонував

- а) О. Конт;
- б) Р. Декарт;
- в) К. Маркс і Ф. Енгельс;
- г) Л. Вітгенштейн.

8. Наука як соціальний інститут розглядається в:

- а) історії;
- б) соціології;
- в) методології науки;
- г) етиці.

9. Як ідейна позиція і методологічна настанова сцієнтизм означає:

- а) визнання антиінтелектуалізму;
- б) вивчення науки як соціального інституту;
- в) нижчий соціальний статус науки у порівнянні з мистецтвом чи релігією;
- г) відведення науці головної ролі щодо інших форм суспільної свідомості.

10. Як філософська і наукова позиція холізм передбачає:

- а) домінування частини над цілим;
- б) перевагу цілого над частиною;
- в) рівнозначний характер цілого і частини;
- г) допустимість розпаду цілого на частини.

11. Думку про написану мовою математики книгу природи висунув:

- а) Б. Паскаль;
- б) Г. Галілей;
- в) Ф. Бекон;
- г) Р. Декарт.

12. Ідоли розуму, від яких слід звільнити мислення обгрунтував:

- а) Т. Гоббс;

- б) Р. Декарт;
- в) Б. Паскаль;
- г) Ф. Бекон.

13. В основі теорії «двох істин» лежить:

- а) незалежне існування богословських і наукових істин;
- б) утвердження гармонійної взаємодії розуму і почуттів;
- в) єдність розсудку і розуму;
- г) відмінності між ірраціональним і раціональним початками.

14. Ідея тотожності мислення і буття виникла у:

- а) давньоіндійській філософії;
- б) давньогрецькій філософії;
- в) середньовічній філософії;
- г) ранньомодерній філософії.

15. Твердження про гармонію та незмінний характер світу і необхідність людського самопізнання й самовдосконалення обґрунтовано в філософії:

- а) Стародавнього Сходу;
- б) Давньої Греції;
- в) епохи Середньовіччя;
- г) доби Нового часу.

16. Вислів «Знання – сила» вперше вжив:

- а) Ф. Бекон;
- б) Т. Гоббс;
- в) Р. Декарт;
- г) Дж. Локк.

17. Засновником раціоналістичного напрямку у філософії є:

- а) Д. Юм;
- б) Дж. Локк;
- в) Р. Декарт;
- г) Ф. Вольтер

18. Позиція щодо мислення як найвищої моральної цінності, звільненого від емоційного компонента обґрунтована в:

- а) добу Античності;
- б) епоху Середньвіччя;
- в) добу Нового часу;
- г) ХХ ст.

19. Хто з мислителів запропонував класифікацію наук, що ґрунтується на здібностях душі, до яких належать пам'ять, уява, розум:

- а) М. Кузанський;
- б) Ф. Бекон;
- в) Б. Спіноза;
- г) Р. Декарт.

20. Ідея абсолютного простору і абсолютного простору належить:

- а) Аристотелю;
- б) Т. Аквінському;
- в) І. Ньютону;
- г) І. Канту.

21. Поява ідеї варіативності моделей реальності, заперечення універсальних теорій датується:

- а) добою Ренесансу;
- б) епохою Нового часу;
- в) добою модернізму;
- г) епохою постмодернізму.

22. Теорія подвійної істини обґрунтована:

- а) античними мислителями;
- б) у філософії пізнього Середньовіччя;
- в) мислителями Нового часу;
- г) сучасною філософією науки.

23. Автором принципу методологічного сумніву є:

- а) Г. Лейбніц;
- б) Р. Декарт;

- в) Ф. Бекон;
- г) Дж. Локк.

24. Класифікація наук Ф. Енгельса ґрунтується на:

- а) законі трьох стадій розвитку людського розуму;
- б) класифікації форм руху матерії;
- в) здібностях людської душі (пам'ять, уявлення, розум);
- г) взаємодії розуму і почуттів.

25. На думку кого з мислителів науку має цікавити питання будови Всесвіту і людини, а не причин їхнього існування:

- а) О. Конта;
- б) Р. Декарта;
- в) К. Маркса;
- г) Л. Вітгенштейна.

26. Авторство поняття позитивізму належить:

- а) Л. Вітгенштейну;
- б) Е. Маху;
- в) Р. Авенаріусу;
- г) О. Конту.

27. Автором закону трьох стадій інтелектуального розвитку людства є:

- а) О. Конт;
- б) Г. Спенсер;
- в) К. Маркс;
- г) Е. Дюркгейм.

28. Виникнення емпіріокритицизму датується:

- а) початком XVIII ст.;
- б) першою половиною XIX ст.;
- в) другою половиною XIX ст.;
- г) серединою XX ст.

29. Основна мета неопозитивістської філософії полягає в:

- а) дослідному вивченні відчуттів людини;

- б) баченні предмета філософії в логічному аналізі мови науки;
- в) осмисленні історії розвитку науки;
- г) дослідженні методів природознавства.

30. Автором «Логіко-філософського трактату» є:

- а) Л. Вітгенштейн;
- б) К. Поппер;
- в) О. Конт;
- г) Г. Спенсер.

31. Який з перерахованих термінів позначає одну з форм мислення: мислення є:

- а) відчуття;
- б) сприйняття;
- в) судження;
- г) уявлення.

32. Періодом першої наукової революції є:

- а) XIII ст.;
- б) XV ст.;
- в) XVI – XVII ст.;
- г) XX – XXI ст.

33. Внаслідок першої наукової революції:

- а) сформувалися основи сучасного природознавства;
- б) виникли технічні науки;
- в) з'явилися нейрофізіологічні і психологічні теорії;
- г) сформувалися соціально-гуманітарні теорії.

34. Поняття наукової картини світу передбачає:

- а) припущення, що умовно вважаються неспростовними;
- б) наявність теоретичної основи, постійно доповнюваних припущень і моделей;
- в) домінування уявлень про світ у суспільній свідомості;
- г) сукупність наукових досягнень певного етапу суспільного розвитку.

34. Світоглядне значення наукової картини світу полягає в:

- а) нормативній функції;
- б) інтегративній функції;
- в) парадигмальній функції;
- г) виконанні зазначених функцій.

35. Наукова картина світу виконує функцію:

- а) парадигмалну;
- б) інтегративну;
- в) нормативну;
- г) всі зазначені.

36. З якою картиною світу співвідноситься класична раціональність:

- а) механістичною;
- б) кваттово-механістичною;
- в) електродинамічною;
- г) синергетичною.

37. Погляд на Всесвіт як «механізм», розвиток якого можна передбачити диференційними рівняннями механіки, визначав орієнтири філософської думки:

- а) античності;
- б) середньовіччя;
- в) Нового часу;
- г) ХІХ ст.

38. Основна ідея механістичної картини світу полягає в:

- а) продукування лінійного розвитку на основі жорсткої детермінації;
- б) орієнтація не на пояснення причин, а виявлення ієрархічних зв'язків речей;
- в) уявленнях про світ як космос, органічно побудовану цілісність;
- г) розумінні світу як цілісної системи на основі ієрархії динамічного всесвіту.

39. Твердження про відображення нерівноважних характеристик світу поняттями невизначеності, стохастичності, хаосу, біфуркації, дисипативних структур, належать до сфери:

- а) синергетики;

- б) квантової механіки;
- в) загальної теорії відносності;
- г) електромеханіки.

40. Світоглядний і методологічний характер квантової механіки виражається в розумінні:

- а) світу, що складається з незалежних матерії, простору, часу;
- б) людину вимірної природи наукових досліджень;
- в) використання класичних теорій фізики для аналізу будь-якої реальності;
- г) світу як спонтанного процесу зародження порядку з хаосу.

41. Ідея детермінації стану системи її майбутнім станом належить до сфери:

- а) класичної механіки;
- б) синергетики;
- в) квантової механіки;
- г) еволюційної теорії.

42. Зміст антропного принципу в сучасній науці полягає в:

- а) розумінні світу як детермінованого існуванням людини;
- б) усвідомленні об'єктивного щодо людини існування світу;
- в) розумінні людини як частинки всесвіту, яка не впливає на розвиток світу;
- г) ставленні до людини як співтворця Бога і залежного від нього елемента світу.

43. Наслідки наукової революції виражаються в:

- а) створенні теорій фундаментального характеру;
- б) появі нових дослідницьких методів;
- в) відкритих нових світах;
- г) все зазначене.

44. Методологічний принцип редукціонізму означає:

- а) спрощення складних явищ і створення картини світу на основі первинних ідей;
- б) пояснення світу як цілого, що не зводиться до декількох первинних ідей;
- в) можливість створення спільної теорії щодо всіх фундаментальних взаємодій;
- г) розуміння світу як множини процесів нелінійного характеру.

45. З яким типом наукової раціональності співвідноситься синергетична картина світу:

- а) докласичним;
- б) класичним;
- в) некласичним;
- г) постнекласичним.

46. Погляд на майбутнє як принципово невизначене і відкрите властивий:

- а) давньогрецькому космоцентризму;
- б) класичній науковій раціональності;
- в) некласичній науковій раціональності;
- г) постнекласичній науковій раціональності.

47. Синергетику як міждисциплінарну програму дослідження процесів самоорганізації розробив:

- а) А. Ейнштейн;
- б) В. Вернадський;
- в) І. Пригожин;
- г) Г. Гегель.

48. Яка з ідей властива синергетиці як загальнонауковій концепції вивчення самоорганізації:

- а) хаос як деструктивне начало світу;
- б) процес розвитку є поступовим і безальтернативним;
- в) світ детермінований причинно-наслідковими зв'язками;
- г) хаос як творильне начало; складні системи мають альтернативи розвитку.

49. Висновок про неможливість нав'язування шляхів розвитку складноорганізованим системам і необхідність розуміння способів сприяння тенденціям їхнього розвитку належить до сфери:

- а) теорії відносності;
- б) глобального еволюціонізму;
- в) законів збереження енергії;
- г) синергетики.

50. Термін «синергетика», який у християнському богослов'ї означав співпрацю Бога з людиною, запропонував:

- а) Е. Тоффлер;
- б) Г. Гакен;
- в) В. Вернадський;
- г) А. Ейнштейн.

Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки

1. Яка з перерахованих позицій позначає метод емпіричного дослідження:

- а) формалізація;
- б) дедукція;
- в) експеримент;
- г) ідеалізація.

2. На яких засадах ґрунтується метод індукції:

- а) рухові знання від загального до конкретного;
- б) рухові знання від конкретного до загального;
- в) поділі цілого на частини;
- г) синтезі елементів у систему.

3. Питання про дослідженні в експерименті речі чи її взаємодії з приладом постало в методологічних пошуках:

- а) XVII ст.;
- б) XVIII ст.;
- в) XIX ст.;
- г) першої половини XX ст.

4. Поява експериментального методу пов'язана з ім'ям:

- а) І. Ньютона;
- б) Дж. Бруно;
- в) Й. Кеплера;
- г) Г. Галілея.

5. Яка з названих позицій позначає засіб теоретичного пізнання:

- а) опис даних, отриманих за допомогою спостереження або експерименту;

- б) збір даних;
- в) ідеалізація;
- г) систематизація зібраних даних.

6. До структурних елементів теоретичного пізнання належить:

- а) опис;
- б) експеримент;
- в) гіпотеза;
- г) факт.

7. Який з перерахованих методів належить до теоретичного пізнання:

- а) порівняння;
- б) експеримент;
- в) аксіоматичний метод;
- г) спостереження.

8. На яких засадах ґрунтується дедуктивний метод:

- а) рух знання від загального до конкретного;
- б) рух знання від конкретного до загального;
- в) поділ цілого на частини;
- г) синтез елементів у систему.

9. Яка з названих позицій позначає загальнонауковий метод дослідження:

- а) феноменологічний;
- б) діалектичний і метафізичний;
- в) системний і структурно-функціональний;
- г) герменевтичний.

10. В основі методу формалізації лежить:

- а) фіксація результатів дослідження прийнятими системами позначення;
- б) знаково-символічна форма позначення змістовного знання;
- в) дослідження, що ґрунтується на даних органів чуття;
- г) твердження про емпіричні факти, виведені з дедуктивних гіпотез.

11. Поняття системи означає:

- а) множику пов'язаних між собою елементів;

- б) суму елементів;
- в) відносини і зв'язки предметів, явищ, що мають стійкий характер;
- г) структура певної сукупності елементів.

12. Як форма наукового знання теорія дозволяє:

- а) ставити і розв'язувати пізнавальні завдання;
- б) формулювати передбачення на основі фактів, яке вимагає доведення;
- в) виводити положення як результат спостереження й експерименту на основі достовірних явищ, подій;
- г) цілісно відображати закономірності та істотні зв'язки певної сфери дійсності.

13. В основі поняття закону лежить:

- а) стійкий регулятивний статичний зв'язок;
- б) закономірності розвитку;
- в) правила певної галузі науки;
- г) внутрішній, повторюваний, необхідний, суттєвий, об'єктивний зв'язок явищ і процесів.

14. Сутність прогностичної функції теорії полягає у:

- а) використанні методів певної теорії в інших теоріях;
- б) науковому передбаченні процесів, явищ, подій;
- в) поєднанні певних достовірних даних у загальну систему;
- г) розкритті характеристик і законів природи та суспільства.

15. У прагматичній теорії істини остання розглядається з точки зору:

- а) наявності правди;
- б) відкритого характеру змісту подій, явищ, процесів світу;
- в) ефективності і практичного значення знання;
- г) релевантності знання з дійсністю.

16. Співвідношення істини і правди виявляється в:

- а) істина – значення загального, правда – характеристика часткового;
- б) відношення часткового з цілим;
- в) тотожності понять;
- г) відношення явища і сутності.

17. Ідея практики як критерію істинного наукового знання обґрунтована:

- а) К. Марксом;
- б) О. Контом;
- в) Ф. Беконом;
- г) Р. Авенаріусом.

18. В основі когерентного розуміння істини лежить:

- а) процесуальність;
- б) об'єктивний характер істини стосовно людини;
- в) практична користь знання;
- г) узгодженість елементів системи знання.

19. Семантичну теорію істини, де поняття «істинно» визначає відношення висловів знакової системи з об'єктами, обґрунтував:

- а) Л. Вітгенштейн;
- б) М. Шлік;
- в) А. Тарський;
- г) Б. Рассел.

20. Ідея «істинної за угодою» будь-якої системи, істинного процесу науки як кумулятивного на основі «доведених фактів», інструментального характеру змін на теоретичному рівні є продуктом:

- а) методології фальсифікаціонізму;
- б) методологічних настанов конвенціоналізму;
- в) методології індуктивізму;
- г) методології історизму.

21. Як процедура встановлення достовірності даних верифікація передбачає:

- а) релевантність парадигми і наукової теорії;
- б) визначення істинності через пряме чи опосередковане порівняння наукового твердження з дійсністю;
- в) зіставлення споріднених або альтернативних теорій;
- г) здатність теорії до спростування іншими теоріями.

22. Методологія емпіризму ґрунтується на:

- а) експериментальному вивченні світу;

- б) невтручанні у природний перебіг явищ, процесі, стану речей;
- в) вроджених знаннях;
- г) осяжності розумом пізнання.

23. Методологія конвенціоналізму застосовується в:

- а) астрономії;
- б) механіці;
- в) процесах математизації науки; розвитку теоретичної фізики на окремої галузі;
- г) психології.

24. Ідея залежності рівня змістовності і неймовірності наукової належить:

- а) фальсифікаціонізму;
- б) історизму;
- в) індуктивізму;
- г) конвенціоналізму.

25. Поняття порядку і хаосу є характерними для:

- а) методологічних принципів квантовою механіки;
- б) методології індуктивізму;
- в) методології конвенціоналізму;
- г) методологічних положень синергетики.

26. Необхідність відмови науки від недоведених положень і обмеження зовнішньої структури явища описом є характерним для:

- а) методологічних принципів історизму;
- б) методології фальсифікаціонізму;
- в) методології конвенціоналізму;
- г) методологічних положень індуктивізму.

27. Як філософський принцип фальсифікація передбачає:

- а) помилковість, хибність наукових результатів;
- б) спростовуваність;
- в) догматизацію;
- г) порівняння.

28. На ірраціональних моментах в науці як формі ідеології акцентує увагу:

- а) П. Фейєрабенд;
- б) Т. Кун;
- в) Б. Рассел;
- г) К. Поппер.

29. Ідею переваги інтелектуальних критеріїв над соціальними умовами в процесі вимірювання наукового знання запропонував:

- а) Т. Кун;
- б) І. Лакатос;
- в) Ст. Тулмін;
- г) П. Феєрабенд.

30. За Т. Куном, «нормальна наука» є:

- а) революційною фазою розвитку науки;
- б) еволюційною фазою розвитку науки, що включає підтверджені фактами теорії;
- в) способом відкриття об'єктивних законів;
- г) засобом отримання практичних результатів.

31. Основним механізмом зростання знання К. Поппер визначив:

- а) процедуру передбачення і спростування;
- б) критику і самокритику вчених;
- в) верифікацію;
- г) розмаїття методів наукового дослідження.

32. У концепції К. Поппера всі знання мають характер:

- а) теорії;
- б) гіпотези;
- в) аксіоми;
- г) проблеми.

33. Основою концепції «третього світу» К. Поппера є :

- а) об'єктивний світ мислення;
- б) світ ментальних станів;
- в) потойбічний світ;
- г) світ реальних об'єктів.

34. Поняття демаркації у філософії науки К. Поппера означає :

- а) емпіричний шлях перевірки наукового знання;
- б) відокремлення наукового знання від ненаукового;
- в) поєднання різних ідей у науковій теорії або гвпотезі;
- г) теоретичний спосіб перевірки наукового знання.

35. У концепції якого вченого ключовим є поняттям науково-дослідницької програми:

- а) Л. Вітгенштейна;
- б) І. Лакатосв;
- в) К. Поппера;
- г) Б. Рассела.

36. Хто із вказаних вчених наголошував на вагомій ролі особистості вченого у процесі пізнання:

- а) Т. Кун;
- б) К. Поппер;
- в) Л. Фейєрбах;
- г) М. Полані.

37. Принцип верифікації запропонував:

- а) Л. Вітгенштейн;
- б) Р. Карнап;
- в) К. Поппер;
- г) Б. Рассел.

38. Методологія критичного раціоналізму К. Поппера передбачає:

- а) гіпотетичний характер будь-якого знання;
- б) теоретичний характер будь-якого знання;
- в) знанню не властива принципова хибність;
- г) верифікація як узгодження наукових результатів з емпіричними даними.

39. Ідею про науковий характер знання, яке підлягає фальсифікації, обгрунтував:

- а) М. Шлік;
- б) К. Поппер;

- в) Т. Кун;
- г) П. Фейсрабенд.

40. Сутність наукових революцій Т. Кун вбачав у:

- а) наукових новаціях;
- б) значущі для розвитку науки й культури новації;
- в) появу нової картини світу, що заперечує попередні;
- г) стрімкому стрибку в розвитку наукового знання.

41. Поняття нормальної науки Т. Кун розглядав як:

- а) динамічний і стрибкоподібний розвиток науки;
- б) стан сучасної науки;
- в) дослідження, що сприяють практичній діяльності;
- г) розвиток класичної науки.

42. Багатозначне поняття парадигми у контексті методології науки означає:

- а) гіпотезу;
- б) наукову теорію;
- в) аксіому;
- г) система теоретичних установок як модель розв'язання наукових проблем для певної спільноти вчених.

43. Яка з названих позицій не належить до нормативів, визначених Р. Мертоном у науковій діяльності:

- а) колективізм;
- б) універсалізм;
- в) догматизм;
- г) організований скептицизм.

44. Ідею розвитку науки як конкуренції науково-дослідницьким програмам обґрунтував:

- а) І. Лакатос;
- б) С. Тулмін;
- в) Б. Рассел;
- г) Т. Кун.

45. Сутність науково-дослідницької програми, згідно І. Лакатоса, полягає в наявності:

- а) загального плану дослідження;
- б) норм та ідеалів науки;
- в) загально- і конкретно наукових методів;
- г) спільних за походженням і методологією наукових теорій.

46. Авторство ідеї домінування епістемологічного анархізму в теорії пізнання належить:

- а) Т. Куну;
- б) М. Полані;
- в) П. Фейєрабенду;
- г) К. Попперу.

47. Сутність розвитку науки І. Лакатос вбачав у:

- а) емерджентному розвитку;
- б) поєднання науково-дослідницьких програм;
- в) почерговій зміні «нормальної» науки науковою революцією;
- г) конкуренції науково-дослідницьких програм.

48. Точка зору про відмінність наук залежно від ціннісного підходу вченого, позбавлення природознавства цінностей і притаманність цінностей культурі та індивідуальному розумінню історії належить:

- а) В. Дільтею;
- б) Г. Рікертю;
- в) Дж. Міллю;
- г) В. Вільденбанду.

49. Автором ідеї про розбіжність «наук про природу» і «наук про дух», що полягає в застосуванні різних методів, є:

- а) В. Віндельбанд;
- б) К. Поппер;
- в) Е. Мах;
- г) Б. Рассел.

50. Як фрагмент дійсності, події або результатів, пов'язаних із дійсністю, а також сфери свідомості і пізнання можна визначити:

- а) теорію;
- б) факт;
- в) гіпотезу;
- г) закономірність.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Феномен науки. Головні ознаки науки.
2. Основні аспекти буття науки.
3. Основні тлумачення поняття науки.
4. Суттєві ознаки науки та їх пояснення.
5. Категоріальний каркас наукової сфери.
6. Структура наукового знання.
7. Особливості та значення мови науки.
8. Форми буття науки в сучасному суспільстві.
9. Поняття наукової революції та її основні інтерпретації.
10. Організаційні, економічні, політичні, технологічні грані науки.
11. Історичні аспекти функціонування науки.
12. Проблема виникнення науки в історії людства.
13. Сутність парадигми в науковому пізнанні.
14. Поняття наукової революції.
15. Наука як генерація знання.
16. Наука як соціальний інститут суспільства.
17. Наука як сфера духовної культури.
18. Істина як мета науки.
19. Наука через призму критеріїв, еталонів, ідеалів.
20. Знання наукове і ненаукове.
21. Передумови зародження науки.
22. Етапи розвитку науки.
23. Характерні особливості класичної науки.
24. Становлення некласичної науки.
25. Характеристики постнекласичної науки.
26. Філософія науки в структурі філософського знання.
27. Історичні стадії розвитку філософії науки.
28. Сутність позитивістської концепції науки.
29. Неокантіанство про методи наукового пізнання.
30. Методологічні настанови прагматизму.
31. Феноменологія про проблеми пізнання.
32. Герменевтика як науковий напрямок.
33. Специфіка наукового пізнання.
34. Елементи структури науки.

35. Характеристика рівнів наукового пізнання.
36. Засоби і прийоми в емпіричному дослідженні.
37. Сутність і форми теоретичного рівня пізнання.
38. Метатеоретичний рівень пізнання.
39. Класифікація наук.
40. Ідеали і норми наукового пізнання.
41. Особливості розвитку науки на сучасному етапі.
42. Синергетика як стратегія дослідження процесів самоорганізації.
43. Сучасна наукова картина світу і глобальний еволюціонізм.
44. Позанаукове знання.
45. Наукові і соціальні цінності.
46. Поняття і сутність методу.
47. Типологія методів наукового пізнання.
48. Сутність загальнонаукових методів пізнання.
49. Характеристика методів емпіричного дослідження
50. Науковий факт і проблема інтерпретації наукових фактів.
51. Методи роботи з фактами.
52. Поняття, особливості, структура наукової теорії.
53. Сутнісні ознаки методів теоретичного дослідження.
54. ПоняттяЮ закон, принцип, ідея як форми теоретичного рівня пізнання.
55. Значення гіпотези в теоретичному науковому пізнанні.
56. Характеристика методу системно-структурного аналізу.
57. Поняття моделі і моделювання.
58. Сутність системного підходу в науковому пізнанні.
59. Сутнісні риси методології наукового дослідження.
60. Раціональність як спосіб ставлення людини до світу.
61. Методологічний і логічний компоненти науки.
62. Філософія і наукове пізнання
63. Характерні риси діалектики і метафізики як методів мислення і дослідження.
64. Методологія наукових досліджень як прикладна теорія пізнання.
65. Динаміка, теоретичні моделі, закономірності розвитку науки.
66. Сутність кумулятивної моделі науки.
67. Риси діалектико-матеріалістичної моделі наукового розвитку.
68. Проблема зростання знань у К. Поппера.
69. Сутнісні характеристики концепції розвитку знань Т. Куна
70. Поняття науково-дослідницьких програм І. Лакатоса.

71. Характеристика методологічного анархізму П. Фейєрабенда.
72. Сутнісні риси еволюційної моделі С. Тулміна
73. Особливості закономірностей розвитку науки.
74. Сучасні підходи до тлумачення методології науки.
75. Нелінійність як поняття постнекласичної науки.
76. Концепція науки в аналітичній філософії.
77. Етичні характеристики наукової діяльності.
78. Наукова доброчесність дослідника.
79. Особистий інтерес і корпоративні вимоги.
80. Наукова школа як форма організації дослідницької діяльності.
81. Проблема авторства і співавторства.
82. Стандарти етосу науки за Р. Мертоном.
83. Сутність і типи проблемних ситуацій в науці.
84. Філософсько-методологічні настанови природничих наук.
85. Філософська методологія у сфері соціально-гуманітарного знання.
86. Співвідношення методу, методології та методики.
87. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.
88. Особистість в науці.
89. Наукова діяльність ученого як професія.
90. Соціальний статус науки

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Політика щодо відвідувань занять: відвідування занять є обов'язковим. Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених силабусом. Пропущені заняття відпрацьовуються у визначений час згідно затвердженого графіка.

З об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, участь в наукових заходах тощо) навчання протягом цього періоду може відбуватися в онлайн формі або за індивідуальним планом, погодженим з викладачем.

Здобувач освіти має старанно виконувати завдання, брати активну участь в освітньому процесі.

Політика щодо зарахування результатів формальної, неформальної та інформальної освіти визначається Положенням про визнання результатів, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (<http://surl.li/qbxvmw>).

Політика щодо академічної доброчесності окреслюється Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/jntduw>) та Кодексом академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/aagxg>).

Політика щодо дедлайнів та перескладання: у разі, якщо здобувач освіти з поважних причин не відвідував окремі аудиторні заняття, він має право відпрацювати пропущені заняття на консультаціях та набрати визначену за пропущені теми кількість балів.

Політика щодо додаткових (бонусних) балів: здобувачі освіти можуть набрати додаткові (бонусні) бали як результат поточного контролю (максимум 15 балів): за опубліковану статтю у науковому фаховому виданні України або в рецензованому закордонному журналі – 10 балів; публікацію тез – з виступом на конференції 5 балів, без виступу – 3 бали; подання проєктних заявок на участь у програмах обміну, стипендійних програмах, літніх та зимових школах тощо – 7 балів.

Підсумковий контроль: порядок організації поточного та підсумкового контролю знань здобувачів освіти регламентується Положенням про поточне та

підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/ukitbu>).

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання всіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру за 100-бальною шкалою. Передача підсумкового контролю освітнього компонента проводиться у формі усного опитування.

Підсумковий семестровий контроль у формі екзамену передбачає оцінку засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу на підставі результатів виконання усіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру і враховує бали поточного (40 балів) та підсумкового оцінювання (модульна контрольна робота і/або екзамен (60 балів)).

Екзамен складається у вигляді усної відповіді на питання згідно затвердженого розкладу. Екзаменаційні питання складено відповідно до структури курсу. Максимальна оцінка 60 балів.

Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком освітнього процесу.

Шкала оцінювання: результати складання підсумкового контролю у формі заліку оцінюються в порядку, передбаченому прийнятою в Університеті системою контролю знань за 100-бальною шкалою з переведенням у лінгвістичну оцінку.

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

Критерії оцінювання результатів навчання:

60-100 балів (зараховано): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбачені силабусом, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; при виконанні завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

1-59 балів (незараховано): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, теоретичний зміст курсу не засвоєний, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених силабусом завдань не виконано або містять грубі помилки.

Оцінювання результатів складання підсумкового контролю у формі екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Університеті системою контролю знань за 100-бальною шкалою з переведенням у шкалу ECTS та лінгвістичну оцінку.

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90 – 100	Відмінно	A	відмінне виконання
82 – 89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75 - 81	Добре	C	загалом хороша робота
67 -74	Задовільно	D	непогано
60 - 66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1 – 59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

Критерії оцінювання результатів навчання:

90–100 балів (відмінно): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента в повному обсязі, у встановлені терміни й повно виконав завдання поточного оцінювання; відповіді правильні, обґрунтовані, логічні, містять аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки та простежується активність здобувача протягом усього курсу.

82–89 балів (дуже добре): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; виконав більшу частину завдань поточного оцінювання; відповіді здебільшого правильні, усі передбачені силабусом навчальні завдання виконані, необхідні практичні навички роботи з матеріалом в основному сформовані.

75–81 балів (добре): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, усвідомлено застосовує знання та вміння для висвітлення суті питання; усі передбачені завдання виконані; деякі практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо.

67–74 балів (задовільно): здобувач володіє понятійним і фактичним

апаратом освітнього компонента на середньому рівні, теоретичний зміст курсу засвоєний частково, необхідні практичні навички роботи з матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених силабусом завдань виконано.

60–66 балів (достатньо): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на прийнятному рівні, теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, багато передбачених силабусом завдань не виконані або містять значну кількість помилок.

1–59 балів (незадовільно): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, теоретичний зміст курсу не освоєний, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених силабусом завдань не виконано або містять грубі помилки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Бержанір А. Л., Запорожець М. О., Кожушко Т. В. Філософія науки та інновацій: навч посіб. Умань: Візаві, 2022. 201 с.
2. Борейко Ю. Г., Федотова Т. В. Гносеологічний потенціал наукового факту з позицій методології позитивізму. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2024. Вип. 1 (53). С. 82–87.
3. Габович О., Кузнецов В. Огляд сучасної філософії науки. *Філософська думка*. 2022. №. 1. С. 115–133.
4. Дзьобань О.П. Філософія науки: підручник. Київ; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с.
5. Карівець І., Кадило А. Сучасна філософія науки: теми й проблеми: навч. посіб. Львів: Новий світ-2000, 2024. 141 с.
6. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М. Філософія науки: військово-промислові інновації. Київ: Вид-во Університет «Україна», 2022. 192 с.
7. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
8. Мельник В. П. Евристичний потенціал конструктивізму як методологічного принципу філософії науки. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 36. С. 9–19.
9. Мельник В. Цивілізаційні запити та феномен науки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 480 с.
10. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
11. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.
12. Утюж І. Г. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження: навч.-метод. посіб. для підготовки докторів філософії «Doctor of philosophy» (PhD). Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. 101 с.
13. Філософія науки: підручник. За ред. І. С. Добронравової. К.: ВПЦ «Київський університет,» 2018. 255 с.
14. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. За ред. В. О. Ананьїна. К.: ІСЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 231 с.
15. Штанько В. І. Філософія і методія науки: підручник для аспірантів всіх спеціальностей. Харків: ХНУРЕ, 2017. 180 с.

Інтернет-ресурси

1. Про вищу освіту: Закон України №1556-VII від 01.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Інформаційні ресурси у цифровому репозитарії бібліотеки ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua>
4. Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/
5. Нормативно-правова база Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>

Навчально-методичне видання

Юрій Борейко

Філософія: методичні рекомендації до освітнього компонента

Видається в авторській редакції

Формат 60x84/16.
Гарн. Таймс New Roman.
Обсяг 2,5 ум.-друк. арк.